

А. В. ЛАГУТІНА
ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ТРУДНОЩІ

У періодичній пресі неодноразово порушувалося питання про складність перекладу на українську мову російських фізичних термінів *вес*, *тяжесть*, *тяготение*. Так, у статті «Чи має тіло центр ваги?» (Рад. освіта, 22.XI 1979) вказується, що плутанина у вживанні насамперед терміна *вага* призводить до ускладнення навчального процесу; робиться спроба вийти з термінологічної скрути.

Складність полягає у тому, що українське слово *вага* у значенні сили, з якою нерухоме відносно Землі тіло тисне на підпору внаслідок притягання до Землі, має синонім *сила тяжіння* і відповідає російському *вес* у такому ж значенні. Крім того, слово *вага* називає властивість тіл притягатися до Землі (рос. *тяжесть*). Практично йдеться про два терміни, хоча й названі вони одним словом.

Така омонімія у термінології небажана. Спробу фізиків знайти неомонімічні терміни, застосувавши слово *тяжкість*, можна вітати. Пару термінів *вага* і *тяжкість* можна вважати перспективною. Слово *тяжкість* в українській мові вживане, можливі нормативні сполуки *тяжкість боротьби*, *тяжкість роботи*. Словосполучення *центр тяжкості* вживав ще І. Я. Франко: «Будьмо певні, що коли в [царській] Росії *центр тяжкості* від реакційного бюрократизму пересунеться до лібералізму, серед наших галицьких москвофілів народиться стільки лібералів, як грибів по дощі». Переклади творів К. Маркса і Ф. Енгельса, здійснені у 50-х рр., свідчать, що слово *тяжкість* залучалося до термінологічного вживання хоч і не в описуваному значенні, але у колі гравітаційних термінів: «Голова цукру як фізичне тіло має певну *тяжкість*, *вагу*, але жодна голова цукру не дає можливості безпосередньо побачити або відчути її вагу» (К. Маркс. Капітал). У значенні фізичного терміна слово *тяжкість* зафіксував одинадцятитомний «Словник української мови» (*Тяжкість*. Властивість тіл притягатися До Землі).

Якщо додати ще термін *тяжіння* (рос. *тяготение*), то складається група фізичних термінів *вага* (*вага тіла*), *тяжкість* (*сила тяжкості*), *тяжіння* (*сила всесвітнього тяжіння*). Так можна позбутися термінологічної плутанини і удосконалити системні ознаки фізичних термінів для називання близьких за змістом, але неоднакових гравітаційних явищ.